

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA

OGH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN**

INNEHÅLL:

EMMY KÖHLER: Thorborg Rappe †.

ELISABETH BUGGE WERN: Kristianiabref. (Tyendeloven. En textil konst-
anstalt.)

Den högre flickskolan och riksdagsbeslutet 1902.

Litteratur: L. W., En normans minne från Sverige af Lorenz Dietrichson.

— F. E., För vind och våg af Anna Wahlenberg. — Skymtande
ansikten af Anna Wahlenberg. — Vågsvall af Wilma Lindhé.

Fredrika Bremers minnesfond. Redovisning.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Om några smittosamma sjukdomar och deras sociala faror.

Föreläsning för kvinnor af *Doktor Ellen Sandelin.*

Wilhelm Billes Bokförlags-Aktiebolag.

Pris 75 öre.

Största lager af

Duktyger,

Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syteller och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

Nordiska Kompaniet.

F. d. K. M. Lundberg, Stureplan.

— Aktiebolaget Nordiska Kompaniet. —

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestamål, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs! Ändrad adress: Birger Jarlsгатan 18 B.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolan's Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

Bästa Toaletmedel.

För att öfvertyga sig, att Fil. Dr. P. Håkansson's Salubrin är ett det bästa toaletmedel, behöfs endast försöka det. I Salubrin har man därjämte ett utmärkt medel mot yttre skador. Salubrin tillhandahålles i Parfymeri- och ett giftfritt, kraftigt antiseptiskt medel, om det användes på ett ändamålsenligt sätt.

Specieri- och Färgaffärer. — Parfumlager hos Geijer & Co., Stockholm.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om in-teckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

— KONGL. HOFLEVERANTÖR. —

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULDMEDALJ I STOCKHOLM 1897.
I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, **Kapptyger** och **Schalar**.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

Thorborg Rappe †.

Några drag ur ett ädelt lif.

»Barmhjärtigheten är sagans konungadotter, hvilken böjde sig så djupt, att hon med sina läppar nådde det förstenade trädets rot. Med sin ödmjukhet och kärlek löste hon förtrollningen, vann åter och höjde upp till sig sin älskade, han, som bundits af trollmakten världskärleken. Må barmhjärtigheten i kärlekens tjänst blifva den makt, som böjer sig så djupt, att hon finner dessa arma, tager dem i sin famn och med ödmjukhetens kyss löser dem från förtrollningen och höjer dem upp till sig!»

Med dessa ord slutar en liten broschyr, som år 1892 skrefs af friherinnan Thorborg Rappe såsom upprop för den årligen återkommande basaren för Arbetshemmet för kvinliga idioter. Jag vet heller inga ord, som bättre passa till motto vid försöket att skildra — icke hennes lifsgärning, ty den är, genom hvad som offentligt mer än en gång och särskildt nu vid hennes nyligen timade fränfälle därom blifvit sagdt, tillräckligt känd — utan hennes personlighet.

Barmhjärtighet var nämligen ett af grunddragen i Thorborg Rappes karaktär, och vill man sedan fullfölja bilden i sagan: nog var hon konungadottern, som furstligt utrustad både andligen och lekamligen, med kunglig frikostighet strödde ut det kärlekens guld, hvaraf hennes stora, varma hjärta öfverflödade, åt hvilken behöfvande, som än kom i hennes väg, allt rikligare, ju större armodet var! *Hur* djupt hon i ödmjuk kärlek böjde sig för att kyssa det förstenade trädets rot och lossa de arma trollbundnas bojor, det vet bäst den, som haft lyckan att stå henne nära och dag för dag se henne i den oafåtliga, tålmodiga, slitande, men för henne aldrig hopplösa kampen mot den förstörande makt, hvars offer, de arma idioterna, hittills ansetts nästan hopplöst prisgifna åt en fullständigt djurisk tillvaro.

Hon sade en gång, att det föreföll henne, som om hennes lefnadshistoria i sig inneslutit två fullständigt skilda människoöden, så olika, att hon tyckte, att den Thorborg Rappe, som vid den

älskade, aldrig förgätne makens död ansåg hela lifvet slut, var en helt annan person än den, som sedan nära 25 år arbetade bland och för de sinnesslöa. Men för den som nu, när hon lagt sitt trötta hufvud till ro, ser tillbaka på hennes lif, blir det klart, att det första skedet däraf var en beredelse, en uppfostran till det stora kall, som det andra hade i beredskap åt henne, hvarför ock en liten öfverblick af just denna första period bör föregå en skildring af Thorborg Rappe som filantrop.

* * *

Solljusare har väl knappast en lefnadsmorgon börjat, än den gjorde det för den lilla mörkögda flickan, som den 4 oktober 1832 såg dagens ljus på det vackra herresätet Marielund, beläget i en af Blekinges härligaste trakter, Nettraby.

Fadern var kammarherren Fredrik Rappe, gift med dottern till en af Karlskronas magnater, kommerserådet Danielson, och hemmet ansågs vara ett af de rikaste och angenämaste i orten. Med innerlig kärlek hängde Thorborg också alltid fast vid minnet däraf och af modern, en ovanligt ädel och älskvärd personlighet.

Glad var ungdomstiden för de fem syskonen, en bror och fyra systrar, som växte upp, en ståtlig skara att skåda i sin högväxta, mörka skönhet. Längre dröjde det dock icke, innan kedjan bröts och den ena systemen efter den andra drog bort, för att vid sidan af den vän, hon valt för lifvet, bygga ett eget bo. Thorborg Rappe förlofvade sig vid 20 år med sin kusin friherre Carl August Rappe, då löjtnant vid Gottlands regemente, sedermera landtbrukare, då han vid tiden för sitt giftermål af en farbroder arrenderade Holma egendom i Småland, dit han med sin unga hustru flyttade 1854. Några år gingo i ostörd lycka, tills dåliga tider och därtill måhända oförsiktiga byggnadsspekulationer — en ny egendom Sjöholmen hade inköpts och bebyggts — kommo hotande moln att uppstiga på den förut så klara himmelen. När så till råga på olyckan nödåren 1867—68 inföllo, undergräfdes baron Rappes förut vacklande ekonomiska ställning totalt, och med förtviflan i hjärtat sågo de båda makarna ovädret bryta löst öfver sina hufvuden, ryckande med sig det med egna händer resta älskade hemmet.

Det är motgången, som danar karaktären, säger man, d. v. s. där stoff till karaktär finnes, och att den fanns hos detta unga par, hvares bana börjat så ljus och löftesrik, men som nu såg den mörk och brant sänka sig ned i ett djup af lidande och försakelse,

det märktes förvisso. Hand i hand gingo de stilla, böjda, men icke brutna från det sköflade hemmet ut i vida världen, genom förödmjukelse och sorg ut till arbete, hårdt, tungt, ovanligt, men också uppfostrande och stärkande. Att det eftermäle, de lämnade hos sitt folk, var vackert, därför borga de ord, en gammal underlydande för några år sedan yttrade till en af Thorborg Rappes vänner: »Hur det än sved för barons, nog visste vi, att vi fick hvar och en, hvad vi skulle ha!» Och ännu lefver minnet bland de gamla i socknen, hurusom under det förfärliga hungersåret 1868 deras husbondfolk trots egna stora bekymmer hade hjärta och tankar för dem. Hur det till exempel skaffades arbete med spånad, väfnad och stickning för ortens kvinnor i en alldeles förvånande utsträckning, då materialet delades i helt små partier, på det att hvad som skulle tillverkas däraf dess fortare måtte hinna bli färdigt att bytas ut mot den för det dagliga brödets anskaffande nödvändiga slanten. Själff stod friherrinnan Rappe dagligen i timtal och vägde ut material, tog emot färdiga arbeten, betalade dem och förde räkenskaperna, mellan det hon lärde hustrurna att blanda mossa i brödet för att dryga ut de fattiga mjölkornen, och för öfrigt visade dem de möjligheter, som funnos att afvärja, icke blott nöden, utan rent af döden af svält, ty så allvarsam var situationen en tid.

Sedan de båda makarna lämnat sitt hem på Sjöholmen, följde för dem en hård pröfningens tid, hvarunder de kämpade sig fram, händels som tjänsteman vid järnvägen i Jönköping, börjande på nära nog det lägsta trappsteget, dels som gymnastiklärare, hon som husmor för ett stort inackorderingshem och dessutom som sånglärarinna. Enkelt var hemmet och små de medel att försköna det, som stodo till buds, men ett skimmer af hemtrefnad och förfining låg däröfver, äfven då tillgångarna voro som knappast, och då därtill en kärlek lika sällsynt som stor och äkta band dess innevånare samman och fyllde det med sitt solsken, blef det alltid en kär samlingsplats för gamla och nyvunna vänner. Båda makarna ägde ock i ovanlig grad denna strålande älskvärdhet, som hvart de än kommo måste göra dem till medelpunkten i en varmt tillgifven, för att icke säga beundrande krets.

Från Jönköping förflyttades baron Rappe till en liten station i Bergslagen, en dyster, enslig trakt med en styfsint, svårhandterlig befolkning, som ofta gjorde arbetet ganska tungt för den, som hade något med den att göra. Ett litet betecknande drag från denna tid må här nämnas. Det var en mörk vinterafton med full snöstorm. Baron

Rappe hade timmar igenom arbetat med sitt folk för att hålla banan klar för ett försenadt tåg. I hemmet, beläget på något afstånd från stationen, väntade hans hustru med oro på hans hemkomst, ängslig som hon var både för hans hälsa i det rasande ovädret och för den smygande misstämning, som sedan en tid rådde bland folket och hvars upphofsman lokomotivföraren på det väntade tåget just var. Så får hon plötsligt ett bud från sin man: »Gör i ordning litet varmt kaffe med bröd åt karlarna, som nyss kommo med tåget alldeles stelfrusna, och som jag nu skickar upp. Jag kan själf icke komma förrän senare.»

»Jag gjorde i ordning, så treffligt jag kunde», berättade hon själf, »brasan brann och lampan i taket tändes i vår lilla sal och kaffebordet såg helt inbjudande ut, dukadt som det stod med det bästa huset förmådde, men o! så rädd jag var! Och när slutligen klampet af tunga steg hördes, dörren öppnades och det mörka, vilda ansiktet af »banditen», som vi kallade honom syntes däri, flög hjärtat ända upp i halsgropen på mig, på samma gång som jag var glad åt ett tillfälle att visa honom och hans följeslagare, att vi icke fruktade dem eller hyste agg emot dem utan i stället ville dem väl.» Hur hon tog emot dem, huru de »snöiga och danna» som de voro fingo sitta, icke i köket, utan i soffan i hennes egen sal och hur hon själf serverade dem kaffe och talade med dem »så vänligt och gement, så det kan ingen tro» — det fick hennes man sedan höra af dem själfva. På samma gång den värmande drycken tinade upp deras förfrusna lemmar, smälte också ismuren af misstro och ovilja i deras hjärtan för det människovänliga, varma deltagande, som strömmade emot dem, och från den stunden behöfde baron Rappe aldrig frukta vidare »bråk» bland folket, de lydde villigt hans minsta vink.

Från Bergslagen flyttade makarna till Stockholm, där en sträfsam och tung tid väntade friherrinnan Rappe, då hennes mans hälsa genom ett svårt hjärtfel blef alltmer vacklande och de för inkomstens skull sågo sig nödsakade att åter öppna sitt hem för inackorderingar, hvarefter de slutligen, sedan baron Rappe blifvit utnämnd till trafikchef för Västerås-Bergslagens järnväg, bosatte sig i Västerås. Här var det, som Thorborg Rappes största pröfning nådde henne, då hennes make icke oväntadt, men helt plötsligt rycktes bort af döden. I samma mån som förhållandet dem emellan, som nyss nämnts, varit sällsynt lyckligt, blef också sorgen djup — en lifssorg — så småningom gömd för den yttre världen, men aldrig glömd. Detta helgjutna samlif med en ädel, storsinnad, intelligent make var det

nog också, som kom Thorborg Rappe att i så ovanlig grad förstå männen och att förskaffa sig vänner ibland dem, något som blef henne till stort gagn vid hennes kommande verksamhet.

Dubbelt bitter kändes sorgen vid tanken på att nu äntligen kunde de ha fått andas ut efter all tung kamp och strid för det dagliga brödet. Det *egna* hemmet vinkade dem åter, ett hem, icke stort, icke dyrbart, men där de kunde fått lefva för hvarandra utan den tryckande känslan af att ständigt hafva främmande ögon på sig, ständigt ansvar, ständigt omtanke för dessa andra, som dock ägde rätt att anse det äfven för sitt. Fullkomligt förkrossad under det tunga slaget sökte Thorborg Rappe för en tid sin tillflykt hos en syster nere i Blekinge, vid hvilken hon med den innerligaste kärlek var fästad, och som å sin sida intet högre önskade än att systemen i hennes hem måtte finna åtminstone någon liten ersättning för hvad hon förlorat.

* * *

Van vid arbete och ur stånd att uthärda tomheten af ett lif utan mål eller verkligt innehåll, dröjde det dock icke länge innan Thorborg Rappe reste sig ur den förlamning, hvori sorgen bundit henne, och en brinnande önskan efter något att lefva för, något som kunde fylla ut den gnagande tomheten i hjärtat, flammade upp inom henne.

»Det var då», säger en föregående lefnadsteckning, »hon genom en god vän hörde talas om den lilla skolan i Stockholm, dit några varmhjärtade människovänner samlat ett antal af dessa stackars andliga krymplingar, hvilka ända tills senare hälften af 1800-talet fått lefva sitt arma, sollösa lif utan att man kommit på tanken att något kunde göras för att sprida en stråle af ljus och glädje i deras mörker. Hon hörde hur styrelsen för skolan sökte en föreståndarinna, som icke endast ville se till att de *lekamligen* njöto omvårdnad och skydd utan hade vilja och förmåga att andligen ge dem den vård, som skulle kunna väcka till lif hvad som af förstånd och anlag kanske endast låg slumrande eller bundet i månget sinne. Hon skulle själf ha intelligens och intresse nog att taga initiativet till nya utvägar att bearbeta den förtorkade jorden och locka fram en spirande brodd därur; hon skulle ha kärlek och mod nog att icke förtröttas om än arbetet ofta kunde te sig rent af hopplöst.

Samma vän, som delgaf henne detta, och som kände henne väl och visste, att hennes uttalade längtan efter en verksamhet, som

på något sätt gagnade hennes lidande likar, icke blott var utbrottet af en tillfällig exalterad sinnesstämning, utan en allvarligt menad, från hjärtats djup gående önskan, och som också visste, att hos Thorborg Rappe funnos betingelserna för fyllandet af den ingalunda lätta uppgiften, uppmanade henne att söka platsen och föreslog henne samtidigt för en af styrelsemedlemmarna, och resultatet blef, att hon, om också med bäfvan, dock tacksamt följde den fingervisning som gafs henne, och efter inlämnad ansökan den 1 aug. 1878 tillträdde platsen som föreståndarinna för Skolan för sinnesslöa barn i Stockholm.»

Hvad hon genom sitt arbete under de tolf år hon där kvarstod och sedan dess som föreståndarinna för Arbetshemmet vid Norrtullsgatan uträttat för de sinnesslöa är så väl känt, att jag icke behöfver tala därom, hvaremot här något må nämnas om *hur* hon arbetade, hur hon med trollmakten af sin personlighet mäktade icke allenast väcka, utan äfven vidmakthålla och utveckla aldrig anade krafter till en i möjligaste mån mänsklig tillvaro hos sina skyddslingar.

»Uppfostrarens åligganden», säger hon själf i den förut anförda broschyren, »bestå uti att söka utveckla det som lämnats oberördt vid den stora förstörelseprocessen i hjärncellerna, och att genom upparbetandet af dessa rester göra lifvet så dragligt som möjligt för dessa människosläktets parias.»

Och för att finna detta *något*, som utgjorde beröringspunkten med lifvet, hur arbetade hon icke outtröttligt med alla de medel hennes uppfinningsrika hjärna kunde leta ut, från hackan och spaden till mäjseln och besticket, från de färgade byggbitarna till skytteln och knyppelpinnarna, för att nu endast nämna en del af de praktiska hjälptrupperna, och hur strålade icke både hon och barnen då något litet resultat nåtts — då det visat sig, att *där* fanns ett bestämdt anlag i en eller annan riktning, *där* kunde de oroliga, sprittande fingrarna förmås till ett stadigt grepp kring verktyget eller de irrande tankarna samlas för att sätta ihop ett litet mönster, först kanske bara med byggbitarna, sedan med nål och garn eller skyttel. Den rent af förunderligt stora förmåga Thorborg Rappe hade att få dem, som lydde under henne, att med glädje och af kärlek till henne arbeta, kom henne här väl tillpass.

»Nu blir friherrinnan glad!» hörde man ofta, då något arbete lyckligt afslutats, och ifvern hos den som utfört det var stor, innan han fått visa henne sina händers verk och till belöning fått ett af

hennes ljusa leenden och ett berömmande ord, hvilket sedan med mycken själfkänsla upprepades för hvem som ville höra på.

Då friherrinnan Rappe understundom möttes af detta trots, som ofta gör den abnorme döf för alla böner och förmaningar, var det egenomligt att se hur hon ibland blott med sin blick förmådde böja den uppstudsige. Hon stod där med sin imponerande, drottninglika hållning och med hela sin kraftiga vilja koncentrerad i ögonen och bara såg på missdådaren, och lyckades hon då fånga hans blick, var segern nästan utan undantag hennes. Handgripliga straff måste ju någon gång förekomma, och rädd var hon aldrig, äfven då det gälde att ruska en stor pojke, lika lång som hon själf, så fullkomligt vuxen situationen kände hon sig både andligen och lekamligen. Men *hade* hon fått lof att »risa», var det också hennes glädje att sedan få »lisa». Var straffet utståndet och förlåtelsen gifven var därmed också allt utstruket och glömdt, och kanske lyste sedan, på äkta moderligt vis, solen till och med litet varmare än vanligt öfver syndaren.

Det var för öfrigt icke blott öfver de abnorma, som Thorborg Rappe ägde detta stora väckande och lifvande inflytande. De voro få, som kommo i beröring med henne, isynnerhet när det gälde hennes verksamhet, som icke rycktes med af hennes entusiasm och lifvades att själfva, hvar och en i sin stad, göra sin insats i arbetet. Med hvilken elektriserande ifver och glädje verkade hon icke t. ex. för realiserandet af de bägge arbetshemmen och asylen på Mariehäll, då de ändtligen, från att vara hennes käraste dröm, slutligen skulle blifva verklighet, och hur älskade hon icke det lilla sommarhemmet på Singö, den *egna* lilla torfvan, som hon hoppades, hur det än ginge alltid skulle kunna tillförsäkra hennes stackars skyddslingar en trygg tillflyktsort.

På Singö är också »Klippudden» ett föremål för hela befolkningens välvilliga och beundrande intresse, och med glädje hälsades alltid den lilla kolonien välkommen, när våren hade bräckt istäcket, och »Östhammar I» med densamma ombord, sakta lade till vid bryggan nedanför den vackra villan, med den glada gula och blå flaggan hissad i topp.

Till »friherrinnan» sågo alla med kärlek och vördnad upp, och till henne vände man sig med små bekymmer och stora sorger, viss på varmt deltagande och hjälp så långt det var henne möjligt.

Det påstås, att ett par af öns bråkmakare och dryckeskämpar från och med arbetshemmets utflyttning till Singö helt och hållet

ändrade uppförande. Orsaken uppgåfvo de själfva vara den, att »det inte var passligt att visa sig så för friherrinnan!»

* * *

Att det för en natur så kraftfull som Thorborg Rappes skulle ligga en frestelse i att drifva sin vilja igenom, för att sedan kanske med en viss själfkänsla se tillbaka på, att hon kunnat göra det, är klart, men lika visst är också, att en i hjärtat ödmjukare karaktär är svårt att finna, något som hvar och en, som kom henne tillräckligt nära för att få en verklig inblick i hennes väsen, måste erkänna.

»Intet mänskligt var henne främmande», de gamla orden ha så ofta vid tanken på henne kommit för mig. Hur innerligt, hur vidhjärtadt, hur ungdomligt varmt tog hon icke del i hvad som af sorg och glädje anförtröddes henne, och det var icke litet, ty hon räknade vänner i en utsträckning som få.

Hvilken förmåga hade hon icke att upptaga en idé, ett förslag, med hvilket man tveksam om dess värde kom till henne, på ett sätt som rent af spred solglans däröfver, och som mången gång bara genom den lifgifvande makten af hennes intresse, gaf uppslag till något af verklig betydelse, vare sig för individen, eller i större utsträckning!*)

»Jo, det är sanning det, en så'n saknad, en så'n tomhet», mumlade sakta en af de stackars flickorna i arbetshemmet, då hon dagen efter dödsfallet smugit sig ut för sig själf, och många, många äro de, hos hvilka de orden skola finna genklang.

Ty en tomhet så stor, att man har svårt att tänka sig, hur den skall kunna fyllas, är det förvisso, Thorborg Rappe lämnat, först och främst i sin verksamhet bland de sinnesslöa, där hennes helgjutna personlighet visserligen icke blott af en slump fick sig platsen anvisad, såsom en väckande, lifgifvande, bärande kraft, men också i de många hjärtan hon vunnit och för hvilka hennes minne

*) Då denna minnesteckning endast velat beröra det, som utgjorde Thorborg Rappes egentliga lifsgärning, har förf. förbigått den episod i hennes lif, då hon såsom Sveriges ombud, på särskild kallelse af konung Oscar II, deltog i den stora kvinnokongressen i Chicago 1893. Vi ha dock velat påminna därom och hänvisa i detta sammanhang till de utförliga rapporter om sin resa, som friherrinnan Rappe meddelade denna tidskrift, och hvaraf man finner, att hennes intresse och begäfnings äfven omfattade kvinnoarbetet i dess vidsträcktaste bemärkelse.

alltid skall skimra i den milda glansen af det gamla, evigt bestående ordet:

»Nu förblifva tro, hopp, kärlek, dessa tre, men störst ibland dem är kärleken.»

Emmy Köhler.

Kristianiabref.*)

Den norska tyendeloven.

En dag, då jag länge gått ärenden i »byn», gick jag upp på »Kaffistova» för att få litet hvila efter mina långa vandringar. Vid ett bord satt en mörk, vacker dam och drack kaffe. Den vackra damens namn är fru Sönderaal, jag behöfver ej tveka att nämna det här, då hon innehar en ställning, som, så att säga, ger henne en officiell persons heder och värdighet. Hon är nämligen den första kvinna i Norge — och helt visst i hela Skandinavien — som setat i en kongl. lagkommission, den som haft i uppdrag att utarbete förslag till en ny tjänstestadga.

»Här», tänkte jag, »är kanske något för 'Dagny'», och jag styrde mina steg till hennes bord.

»Goddag, fru S., hur står det till?»

»Jo, tack, bra, men jag har mycket att göra nu, då det lider mot slutet af kommissionens arbete.»

»Är ni färdig med den nya »tyendeloven» snart? Blir det stora förändringar, den kommer att medföra?»

»Åja, en del blir det ju.»

»Det måtte vara bra svårt att skrifva ett dylikt lagförslag — tjänstestadgan är en ömtålig affär.»

»Ja, det är svårt, det är säkert! Det är ju nästan omöjligt att förutse allt, som kan bli orsak till slitningar mellan husbönder och tjänare — för resten kan man ju inte gå allt för långt in på detaljernas område heller.»

»Blir den nya lagen ej särdeles vidlyftig, då?»

»Nej, bara ett par och sextio paragrafer, men det har varit ett besvärligt arbete i alla fall. Först ha vi ju måst studera alla andra nya lagar, som gifvits utomlands på detta område, och se'n ha vi däraf fått skilja ut, hvad som kunde passa för oss. Ännu svårare var att i sådana speciellt norska angelägenheter, hvarom

*) De »bref», som här äro hopslagna till ett, kom red. tillhanda redan i början af sommaren, ehuru de af en del orsaker först nu kunnat meddelas.

de utländska lagarna förstås ej nämde något, finna lösningar, som gjorde full rättvisa åt bägge parternas intressen. Hvarenda paragraf måste dryftas ut i sina yttersta konsekvenser och tänkas tilllämpad i de mest osannolika fall, innan vi vågade taga den med, ja, det var minsann inte så lätt!»

»Hvari bestå då de största förändringar, som vi komma att få? Blir det någon bättring i det nu rådande förhållandet med betyg, som man aldrig kan tro på?»

»Ja, det är inte godt att säga. Vi hade ju velat påbjuda, att hvarje tjänarinna skulle ha en af poliskammaren för henne utfärdad, alltså på hennes namn lydande bok, en s. k. »Skudsmaalsbog», däri husmodern införde, hvilken dag hon mottog städja, hvilken dag hon tillträdde och lämnade tjänsten, samt hennes betyg. Dessa böcker skulle årligen kontrolleras af polisen, för att man skulle vara trygg mot byten, köp och andra missbruk däraf tjänarinnorna emellan. Men detta satte 'Tjenstepigernes Forening' sig bestämdt emot, de ville icke 'under polisuppsikt'. Dock måste hädanefter — om lagen går igenom i stortinget — hvarje 'fæstekontor' sörja för, att hvarje piga, som den skaffar tjänster, har en 'fæstebog', hvari härskskapet noterar, när hon tillträder tjänsten, och när hon blir ledig, och hvilken bok hon måste förevisa för den nya husmodern, som däri noterar, att hon stadt henne i sin tjänst. Därigenom förebygges åtminstone, att dåliga tjänarinnor lämna tjänsten utan uppsägning eller taga städja på flere håll, som nu tyvärr så ofta förekommer.

»Men detta är ju ej så genomgripande. Nej, den största förändring, vi ha förberedt, består antagligen i afskaffandet af de fasta flyttedagarna. Till grund för vår stadga ha vi lagt sederna 'Nordenfjelds'-Trondhemstraktens, Tromsö och Finmarkens sedvänjor. Däruppe äro tjänareförhållandena mycket mera stabila än här 'Söndenfjelds', och de bedja oss för all del ej förändra något, som rör detta, då de äro så belåtna därmed. Här är det ju så, att om en husmor önskar bli kvitt en piga till april eller oktober flyttetid, måste hon säga upp henne före nyår eller midsommar, och 4 månader är ju en alltför lång frist. En dålig tjänare, som kom i oktober, kan på det sättet hålla sig något så när hyggelig, tills nyåret är förbi — då kan hon slå sig lös, ty hon är säker på platsen nästan ett år. Vi försöka alltså att få flyttningdagarna fördelade mera året rundt och säga därför: 'Där ingen särskild öfverenskommelse blifvit träffad, är uppsägningsfristen 2 månader'. De, som önska behålla sina gamla flyttedagar, kunna ju då träffa särskildt aftal därom med sina tjänare, men det är ju behagligare

för både husbondfolk och tjänare, om ett otillfredsställande förhållande lättare kan lösas, än hvad nu är fallet.»

»Nämner ej den nya lagen något om tjänarnas pensionering — både själfpensionering, som de med nuvarande höga löner borde kunna underkasta sig; samt husböndernas bidrag till pensionskassa?»

»Nej, vi ha ej gjort det, ty i en nära framtid kommer före en fråga, som berör detta så nära — nämligen förslag om allmän 'ålderdomsförsäkring' för hela landet.»

»Men kommer det ej strängare bestämmelser och skarpare kontroll i fråga om dessa oting — fæstekontoren?»

»Ja, där ser ni just en af våra svårigheter på nära håll. Alla tycka vi, att de äro ett oting, men vi kunna ju ej heller så där utan vidare taga brödet ur munnen på dem, som drifva fæstekontor, det skulle vara att ingripa alltför starkt i näringslivet. Redan nu måste ju fæstekontoren föra af polisen kontrollerade böcker, och där är ju i lagen en del bestämmelser rörande deras verksamhet — och så få vi väl hoppas, att 'fæstebögerne' komma att verka godt samt att både husmödrar och tjänarinnor söka, med blicken öppen för både sina rättigheter och skyldigheter, förlikas med hvarandra. Ja», tillade hon, i det hon började draga på sig handskarna, »ett svårt arbete har det varit, och nu återstår det också att se, huru mycket som blir kvar däraf, när stortinget börjar peta isär alla ~~dess~~ paragrafer!»

»Bara en fråga till, fru S., hvad tycker ni om den nya svenska tjänstestadgan?»

Den vackra, majestätiska lagstifterskan log ett fint löje.

»Jag kan bara säga en sak — men den säger för resten allt: Man kan så tydligt se, att ingen kvinna där haft sin hand med eller gjort sitt inflytande gällande.»

* * *

En textil konstanstalt.

Under några dagar på försommaren i år hölls en liten utställning öppen för allmänheten i Kristiania. Den var ej särdeles omfattande, ej heller — konstnärligt sedt — af särdeles hög rang, men den var likväl af icke obetydligt intresse, ty den var den första begynnelsen till något hos oss alldeles nytt, de första famlande försöken att nå fram till ett nytt mål för norska kvinnors arbete. I alla tider har ju kvinnan försökt att smycka sitt hem och kvinnans intresse har alltid varit varmt knutet till konstindustrins skapelser — ehuru hon märkvärdigt nog under långa tider ställt sig

främmande för själfständigt skapande arbete i konstindustrins tjänst. Därhemma i Sverige har man emellertid kommit långt i fråga om kvinnornas utbildning på detta område, hvarför nog underrättelsen om att också hos oss nu håg och intresse för denna del af kvinnligt arbete börjat vakna torde kunna påräkna en viss uppmärksamhet. Den lilla utställning, som jag nämde, är ett bevis på detta nyväckta konstlif. — Det var nämligen »den kvindelige Industriskoles» utställning af årets arbeten i »Klassen for tegning og mønsterkomposition».

Den kvindelige Industriskole är ju en gammal och mycket besökt bildningsanstalt, som bibringar unga kvinnor kunskap i hemmets arbete, väsentligen i fråga om handaslöjd. Där gifvas kurser, dels längre på ett år, dels kortare på 3 månader, med väfning eller söm som hufvudämnen. Längre har också skolans föreståndarinna, fru Borchgrevink, varmt önskat att kunna få utsträcka skolans undervisning i teckning därhän, att en särskild klass för mönsterkomposition kunde bildas. Vi äro ju ett nytt folk, som saknar mycket af det stöd, som ett genom århundraden fortskridande kulturarbete gifvit rikare och politiskt lyckligare nationer, och då vi sent omsider började ösa ur den rika källa af nationella motiv, som ur medeltidens romanska träsnideri och det 18:de seklets målade bondrococo samt ur Hardangersömnen välde fram emot oss, blef intresset alltför ensidigt upptaget häraf, och vi lupo fara att förfalla till stagnation och osjälfständig kopiering.

Vid sidan häraf blomstrade förstas hos oss som öfverallt den smakriktning, som fylligast finner sitt uttryck i tyska modejournaler med rutmönster och »nadelmalerei»; — »Husflidsforeningen» representerade typiskt den ena riktningen, »Broderiforretningarne» nästan uteslutande den andra. Fru Borchgrevink har varit af dem, som haft öppen blick för dessa missförhållanden, och som arbetat för en friare syn. I fjor har ändtligen hennes länge närda önskan att få leda smakens utveckling i en mera modern riktning gått i uppfyllelse, i det Industriskolen genom ett extra anslag sattes i stånd att upprätta en klass för komposition af mönster med motiv, hämtade ur den enda ständigt lefvande och ständigt nya och skiftande urkällan — naturen.

Intet nytt är ju fullkomligt, och jag vet att ledarne af den nya kursen komma att i många och väsentliga ting ändra såväl undervisningens plan som dess ledning. Tiden, som nu kunnat ägnas åt själfva mönsterkompositionen, har också varit knapp — blott

några månader — då de flesta af eleverna vid inträdet saknade tillräcklig underbyggnad och säkerhet i teckning, och då läraren i komposition på grund af sjukdom måste afbryta undervisningen. Likväl voro de resultat, som utställningen visade, särdeles tillfredsställande. De buro nämligen vittne om ett ifrigt intresse och ett samvetsgrannt arbete från såväl lärares som elevers sida; — mest tillfredsställande är det kanske för en vän af använd konst att se, det man i så pass hög grad fått upp ögonen för den moderna konstindustrins fordringar till sina utöfvare, och att den moderna smaken med sina kraf på originalitet och personlighet vaknat till ett så pass medvetet lif i vårt samfund. Mellan detta och ett strängare fordringar fullt tillfredsställande resultat ligger ju för de unga kvinnor, hvilkas arbete vi sett utställda, en lång och mödosam väg. Men vi kunna säga dem ett varmt »lycka till» och försäkra dem, att många med vaket intresse skola följa deras vidare utveckling. Det norska folkets särmärke bland nationerna är ju dess uppsparade kraft och rika utvecklingsmöjlighet, och här liksom på många andra områden ligger för norska kvinnor ett stort arbetsfält färdigt att bruka. Men det gäller äfven här, att ej förfalla till den själfbelåtenhet, som också — tyvärr — är ett nationelt särmärke, utan att alltid tydligt inse, att fullkomningen når ingen — och att ingen heller hinner ens ett stycke på vägen dit, utan att ett ärligt arbete förenar sig med begåfning och intresse.

Elisabeth Wærn-Bugge.

De högre flickskolorna och riksdagsbeslutet 1902.

Förliden riksdags betydelse för den svenska kvinnan har upprepade gånger blifvit framhållen i denna tidskrift. Att det kvinnliga undervisningsväsendet äfven rönt inflytandet af den kvinnovänliga vind, som varit rådande under årets riksmöte har likaledes påpekats, ehuru vi hittills ej haft tillfälle att afgifva någon utförligare redogörelse för de beslut, som fattats beträffande flickskolan. En sådan redogörelse gå vi emellertid nu att meddela som en fortsättning på den »riksdagsöfversikt», som varit införd i häft. 9 & 10, samtidigt med att vi för frågans närmare belysande anse oss böra förutskicka en kort historik öfver de högre kvinnliga läroverkens ställning.

Det torde vara väl bekant för en hvar, som stått i någon beröring med våra högre flickskolor, att de i många år arbetat under särdeles ogynnsamma ekonomiska förhållanden. De flesta hafva gått med förlust eller lämnat sina ägare en högst obetydlig behållning. Lärarpersonalen har i allmänhet varit illa afönad; på många ställen hafva lönerna varit så låga, att de ej kunnat bereda lärarinnorna en sorgfri existens. Dessa missförhållanden hafva utan tvifvel till stor del framkallats af de oupphörligt stegrade fordringarna på skollokaler, på de hygieniska anordningarna i öfrigt och på undervisningsmaterielets mångsidighet och rikhaltighet. Dessa fordringar hafva naturligtvis vållat flickskolorna stora utgifter, hvilka till följd af de låga terminsafgifterna ej motsvarats af inkomsterna. Flickskolorna hafva visserligen under flere år erhållit understöd af staten, men detta har ej hittills varit så betydligt, att det kunnat undanröjda de ekonomiska svårigheterna. Men tack vare det frikostiga bidrag som 1902 beviljats af riksdagen, skola, hoppas vi, med år 1903 bättre tider randas för de kvinliga läroverken.

Redan år 1875 erhöles flickskolorna ett statsbidrag af 30,000 kr. Detta anslag blef sedermera årligt och höjdes flere gånger. År 1882, då anslaget höjdes med 20,000 kr., bestämde riksdagen »att högre skola kunde af medel, som riksdagen beviljat, erhålla ett anslag för vissa år å högst 3,000 kr. pr år» under vissa villkor.

Detta anslag och de vid densamma fästade besämmelserna tillämpades under en tidrymd af 14 år eller till år 1896, då riksdagen höjde anslaget till högre skolor för kvinlig ungdom från 100,000 kr. — anslagets dåvarande belopp — till 200,000 kronor, utsträckte rätten till delaktighet i anslaget jämväl till de *samskolor*, som voro upprättade å orter, där allmänt läroverk ej fanns, och fäste vid det nya anslaget åtskilliga nya villkor, bland hvilka det viktigaste var, att understöd däraf skulle lämnas endast till sådan skola, som af kommun eller enskilda donatorer åtnjöt bidrag, hvars värde för år räknadt uppgick till minst samma belopp som årsunderstödet.

Genom ofvan nämnda af kungl. maj:t och riksdagen fastställda villkor, att endast sådan skola, som af kommun eller enskilda donatorer åtnjota bidrag, skulle kunna erhålla understöd af nyss beviljade anslag, skulle de högre flickskolorna i Stockholm hafva beröfvats utsikten att erhålla ett af behovet påkalladt understöd af statsmedel, om ej vederbörande kommun eller enskilda donatorer varit villiga att lämna dem ett årligt bidrag.

För landsortens flickskolor däremot ställde sig förhållandena vida gynnsammare, emedan flertalet af dem redan under längre tid åtnjot understöd från olika håll. Af den utredning, som verkställdes af de komiterade, hvilka år 1885 af kungl. maj:t erhöles i uppdrag att taga kännedom om de enskilda skolornas ställning, framgick, att kommuner, bränvinsbolag eller sparbanker år 1888 lämnade understöd åt 38 högre flickskolor, med belopp från 200 till 3,000 kronor åt hvarje, till ett sammanlagdt belopp af 43,010

kronor, och att dessutom 14 högre flickskolor åtnjöto ett årligt understöd af vederbörande landsting, från 300 till 2,000 kronor åt hvarje till ett sammanlagdt belopp af 12,150 kronor. Utom dessa årliga bidrag erhöles vid samma tid många skolor stora förmåner genom för en gång lämnade bidrag eller gåfvor. Häraf visade sig, att en förhöjning af statsunderstödet icke beträffande flertalet af landsortens flickskolor var i så hög grad påkallad som för Stockholms högre flickskolor.

En petition till stadsfullmäktige i Stockholm med begäran om kommunalt understöd inlämnades därför i juni 1896 af föreståndarne för några af Stockholms större flickskolor. Det begärda understödet beviljades af stadsfullmäktige för tre år att utgå med 3,000 kronor till Wallinska flickskolan, Lyceum för flickor, Södermalms och Östermalms högre läroanstalter för flickor, Ateneum för flickor, Åhlinska skolan och Kungsholms elementarskola för flickor, jämte 500 kronor åt hvardera af Östermalms läroanstalt och Ateneum för flickor såsom bidrag till de vid dem anordnade kurser för huslig ekonomi, äfvensom med 2,000 kronor till Anna Sandströms skola, samt 1,700 kronor till Kungsholms elementarskola.

Äfven för den följande treårsperioden erhöles ofvan uppräknade skolor samt dessutom privata elementarskolan för flickor på Kungsholmen understöd såväl af staten som af Stockholms kommun. Understödet för Kungsholms elementarskola höjdes från 1,700 till 1,800 kronor och för Anna Sandströms skola från 2,000 till 2,700 kronor. — De af staten understödda flickskolorna och med dem likställda samskolor uppgingo då till ett antal af omkring 100.

En ytterligare förhöjning af understödet till de privata läroverken för kvinnlig ungdom har nu beviljats i enlighet med kungl. maj:ts proposition af riksdagen i maj 1902. Till grund för regeringens begäran om förhöjdt anslag till flickskolorna låg det förslag, som framlades af rektorn vid Högre lärarinneseminariet, L. M. Wærn. På uppdrag af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Claëson, hade rektor Wærn verkställt en utredning af de ekonomiska förhållandena vid landets högre flickskolor, hvilken visade, att det stod illa till med flickskolornas ekonomi. De fakta, som af rektor Wærn i hans redogörelse för det verkställda uppdraget utpekades som de viktigaste resultaten af hans undersökningar, och hvilka visade behovet af ett förhöjdt anslag, äro följande:

1. Lärarpersonalens, i synnerhet lärarinnornas, löner och arvoden vid de ifrågavarande skolorna äro innormalt låga och i regeln otillräckliga för en anständig utkomst.
2. I ett flertal af skolorna hafva föreståndare och föreståndarinnor en så omfattande undervisningskyldighet, att deras uppgift att leda och sammanhålla det hela därigenom vanskliggöres.
3. Lärarkrafter, som sakna garanterad kompetens, användas i stor utsträckning vid dessa skolor.
4. Sammanslagning af klasser förekommer i många skolor i

sådan omfattning, att undervisningen utan tvifvel därigenom lider väsentligt afbräck.

5. Elevavgifterna uppgå i medeltal till 125 kronor för läsår och äro 3 å 4 gånger så stora som avgifterna vid motsvarande gosskolor.

6. Omkring 40 % af ifrågavarande skolor gå med förlust eller lämna ett otillräckligt lefvebröd åt sina ägarinnor.

För afhjälpande af ofvan anmärkta brister hos ifrågavarande skolor ansåg rektor Wærn ett verksammare understöd från statens och kommunernas sida vara af nöden. Han uppgjorde till följd häraf ett förslag, enligt hvilket det till skolorna utgående bidraget borde ökas med 50 %, alltså från nu högst utgående 3,000 kronor till högst 4,500 kronor åt hvarje skola, samt att de skolor, som meddela undervisning i huslig ekonomi, skulle erhålla ett understöd af högst 1,060 kronor årligen hvardera.

Hela den erforderliga ökningen i årsanslaget till högre flickskolor och samskolor skulle enligt rektor Wærns beräkning belöpa sig till 150,000 kronor.

Kungl. maj:ts proposition till 1902 års riksdag rörande anslaget till högre skolor för kvinlig ungdom formulerades i öfverensstämmelse med rektor Wærns förslag. Riksdagens statsutskott tillstyrkte i allt hufvudsakligt den kungl. propositionen, men tillade till de af kungl. maj:t föreslagna villkoren ett nytt villkor, nämligen om bestämd minimilön åt lärarinnorna i elementarafdelningen vid de skolor, som erhöle nytt eller ökad statsbidrag, och skulle denna lön motsvara folkskolelärarinnas lägsta ordinarie årslön på samma ort. Mot detta nya villkor reserverade sig tvänne ledamöter från Första kammaren, och när ärendet föredrogs i kamrarna, beslöt Första kammaren på hr Schwartz' förslag att bestämma minimilönen till ett för hela landet lika belopp, nämligen 1,100 kronor, hvaremot Andra kammaren biföll utskottets förslag oförändradt. Vid sedermera anställd gemensam votering segrade Andra kammarens mening.

Vid samma riksdag (1902) höjdes anslaget för enskilda läroverk, hvilka hafva särskilda afslutningskurser från 25,000 till 60,000 kronor att utgå till understöd

dels åt enskilda läroverk, hvilkas undervisningsformer och metoder af kungl. maj:t pröfvas lämpliga, med högst 9,000 kronor åt sådana läroverk, som förbereda till mogenhetspröfning, och högst 3,000 kronor åt sådana som motsvara femklassiga allmänna läroverk med tillägg af en särskild afslutningskurs,

dels ock åt seminariekurser, hvilka afse utbildande af lärarinnor för högre flickskolor, samskolor och familjer, med högst 1,500 kronor för hvarje läsafdelning.

Litteratur.

En norrmanns minnen från Sverige af Lorenz Dietrichson. II.
Bemyndigad öfversättning af Klara Johanson.

Med denna del af prof. Dietrichsons memoarer, hvilken i sin svenska dräkt bär den väl valda öfvertiteln »Ur stockholmslifvet under Karl XV:s sista år», har det för Sverige afsedda urvalet ur dessa memoarer nått sin afslutning. Om denna del gäller detsamma, som sagts om den första: att boken lämpar sig ypperligt för läsning i familjekretsen, icke minst genom den fridfulla, harmoniska liftsåskådning, som genomgår det hela, samt att öfversättningen är ledig och omsorgsfull. Välviljan mot Sverige är om möjligt ännu mera utpräglad här än i förra delen; särskildt framlyser den i de vackra afslutningsorden:

»En omistlig ägodel tog jag med mig från Sverige, något af det bästa jag har: medvetandet om att hur jag än i framtiden kunde fela och misslyckas i min verksamhet hemma — ett skede af mitt lif fanns det dock, som nu låg rent och vackert afslutadt utan något missljud, den tiden, då det var mig beskärdt att under ljusa förhållanden ta del i ett ädelt folks kulturarbete, visserligen på en ringa och föga bemärkt plats, men i en viktig period af detta folks utveckling.»

Den anspråkslöshet, som genomgår dessa ord och som för öfrigt präglar hela boken och gör den till ett af de lysande undantagen bland memoarverk, är dock härvidlag nästan vilseledande, ty en professur vid konstakademien är knappast en så »ringa och föga bemärkt plats», att den icke möjliggör och särskildt i detta fall har gifvit anledning till ett betydande arbete i den svenska kulturens tjänst. Ännu lefver hos Dietrichsons forne åhörare ett friskt minne af hans framstående föreläsartalang och lifliga intresse för sitt ämne, och den svenska konsthistorien kommer alltid att stå i tacksamhets-skuld till denne norrman för hans ordnande af kopparsticks- och handteckningssamlingarna på nationalmuseum och för hans »Tidskrift för bildande konst och konstindustri». Månget drag af vikt för karaktäristiken af Karl XV och hans konstnärskrets har också förf. ett meddela — alltid med verklighetens prägel, om också höljdt af ungdomserinringarnas försonande skimmer.

Detta sistnämnda förklarar nog också bäst den milda domen öfver Karl XV själf. Frapperande är olikheten i uppfattning härvidlag mellan Dietrichson och Viktor Rydberg. Hur nyktert och kritiskt observerande framträder icke den svenske skalden i det bref till Hedlund, där han skildrar en aftons förtrolig samvaro med kungen och visar sig fullkomligt ha undgått makten af dennes tjusningsförmåga. En yngre generation kommer nog att i fråga om Karl XV:s personlighet mera lita på teckningar, sådana som De Geers och Viktor Rydbergs än på t. ex. Cecilia Bååth-Holmbergs

eller Dietrichsons. Men sistnämnda skildring har dock sin betydelse såsom vittnesbörd om hvad kungens noblare vänkrets, den som hvarken i orgier eller regeringsvärf haft med honom att göra, kände varmast och medlidsammast för denna hurtiga, flärdlösa och dock så disharmoniska personlighet. Man följer därför med lifligt intresse det kapitel om »bröllopsommaren på Ulriksdal», där förf. skildrar de intryck han såsom prinsessan Lovisas lärare i dansk litteratur och historia fått af lifvet i hofkretsarna.

Ett värdefullt kapitel är också det, där förf. samlat de upplysningar han kunnat få om den anspråklöse frihetshjälten August Maximilian Myhrberg, som efter att ha kämpat i Greklands och Polens frihetskrig slutade som en af de — mycket mot sin vilja — bemärkta personligheterna i 60-talets Stockholm, bland annat flitig umgängesvän hos Fredrika Bremer och skildrad i Topeliï Läsning för barn under namn af »Gossen från Brahestad».

Den för ett yngre släkte intressantaste biten af boken är dock den afdelning, som meddelar förf:s personliga intryck af sin beröring med Ibsen och Björnson. Minnena af den förstnämde meddela bland annat åtskilligt nytt och värdefullt till karaktäristiken af skalden från yngre dagar, diktaren af Brand och af Kejser och Galilæer.

Stilen är flerstädes präglad af älskvärd humor, och man ångrar icke bekantskapen med dessa ljusa och glada minnen.

L. W.

*

För vind och våg. Roman af *Anna Wahlenberg*.

En mer än 300 sidor stark roman, som dock, tack vare författarinnsans förmåga af lättflytande och liffull skildring, ej förefaller långdragen. Berättelsen rör sig omkring en ung flicka, hvilken alltifrån sin första barndom tillhört de ensammas klass och gjort en bitter erfarenhet af hvad det vill säga att ständigt lefva »hos andra», som hvarken ha tid eller ömhet till öfverlopps för inkräkterskan. De känslor af isolering och besvikenhet, ett sådant lif uppväcker, äro trovärdigt återgifna, likasom skildringen af den ensammas blyga svärmeri för ett manligt ideal, det hon i sina drömmar utrustat med så mycken fullkomlighet, att en närmare bekantskap nödvändigtvis medför en stor misräkning. Men alltefter som romanen framskrider, tilltrasslar sig händelsernas härfva. Hjältinnan, som med sin trängtan efter ömhet och förståelse förenar en fullständig oförmåga att motstå något utifrån kommande intryck, blir ungefär samtidigt föremål för tre olika mäns kärlek och, viljelös som hon är, tar hon helt eller halft emot såväl den enas som den andras hyllning och trasslar in sig så, att hon gör både sig och andra i hög grad olyckliga. Den gordiska knuten löses till sist, på det i romaner sedvanliga sättet: genom döden, i detta fall hjältinnans tragiska slut.

Författarinnsans afsikt har utan tvifvel varit att uppväcka

läsarens sympati för en vek och ömhetsfullgörande varelse, som blir martyrdöd för vidriga omständigheter i förening med sin egen vindförvågnatur, men det dubbla och osanna i karaktären har fått ett alltför stort rum, för att icke denna sympati skall blifva betydligt uppblandad med andra känslor.

För öfrigt är boken ledigt skriven och innehåller poetiskt vackra ställen. Flere af bipersonerna äro väl tecknade, och man följer handlingen med intresse från början till slut.

Romanen har först framträtt som följetong i *Idun*.

F. E.

*

Skytande ansikten. Skisser af *Anna Wahlenberg*.

Under ofvanstående namn har förf. sammanfört fjorton smärre berättelser, af hvilka en del förut varit synliga i jultidningar och tidskrifter. Som titeln anger, är det mest flyktiga situationer, som tecknats, både sorgliga och lustiga, och skisserna äro af ganska olika litterärt värde. Några förefalla tämligen tunna, men allesammans äro väl berättade och särdeles lättlästa. En ibland dem, »Faddergåfvan», höjer sig långt öfver de andra och är en af dessa skildringar, som man svårligen glömmar, tecknad som den är med så mycken finhet och känsla, att den liksom etsar sig in i minnet. En berättelse af helt annat slag, men också värd att särskildt påpekas, är den lilla historien »Som man tar det», där en lekande humor är parad med ung och frisk poesi. Humor och friskhet finnes för öfrigt i de flesta berättelserna, men en och annan hör nästan mera hemma i en tidnings spalter än i en bok.

F. E.

*

Vågsvall. Skisser af *Wilma Lindhé*.

«Hvarje människa har sin historia, intresslös för andra men alltomfattande för den, det angår», står det i en af *Wilma Lindhés* berättelser, och dessa ord kunde också stå som motto framför boken i sin helhet. I likhet med *Anna Wahlenbergs* nyssnämnda novellsamling innehåller också denna en rad ögonblicksfotografier, flyktiga situationer af allehanda slag, men i olikhet med den förra finnes här knappast någon enda berättelse, där icke den flyktiga situationen på ett eller annat sätt står i samband med det centrala i de omförmälda personernas lif, det som innerst i dem lefver och rör sig, gifvande färg och mening åt hela deras tillvaro. Kanhända har författarinnan här och där begått det för kvinnor vanliga felet att väl tydligt understryka berättelsernas *sens moral*. Men i ersättning härför äro de tecknade med mycken kvinlig finhet och skarpskick, och man har en känsla af, att ingen ibland dem är tillkommen af en slump, utan att författarinnan verkligen haft något att säga oss med en hvar.

F. E.

Fredrika Bremers minnesfond.

Förteckning på bidrag inflyttna å till den 31 okt. 1902 redovisade listor.

Från h. m:t Drottningen 1,000:—, h. k. h. Kronprinsessan kr. 250:—, h. k. h. Hertiginnan af Västergötland 50:—, h. k. h. Hertiginnan af Dalarna 150:—;

genom lista framlagd å Byrån:

C. 10:—, Ida Haverman 10:—, Fru R—t 100:—, K. 25:—, Carl Sjöstedt 50:—, G. 25:—, grefvinnan Dücker 400:—, E. L. af H. 75:—, M. H. 10:—, Helena Munktell 50:—, B—n 300:—, Agnes Lamm 100:—, Anna Mörner 10:—, V. K. 10:—, Elise O—g 50:—, Anna Lindmark, 10:—, Gerda Nordenfelt 20:—, Betty Nisser 25:—, Aug. Guldbrand 5:—, J. af K. 10:—, M. Carlsund 10:—, M. Å—n 10:—, R. M. B. 25:—, Matilda Afzelius 10:—, R. 200:—, G. 10:—, A. K—r 2:—, A. R—t 2:—, A. L—r 1:—, fröken Martin 5:—;

genom undertecknare af uppropet:

genom fru *Sofie Boström*: fru Agnes Jörgensen 50:—; genom fröken *Hilda Casselli*: Julius Humble 15:—, professorskan Hamberg 15:—, lärarinnor vid Högre lärarinne-seminariet och normalskolan 65:—, J. D. 15:—; genom fru *Hedda Ekman*: Sophie Ekman, Gbg, 100:—, Hedda Ekman, Gbg, 100:—, Ellen Dickson, Gbg, 100:—, Anna Ahrenberg, Gbg, 100:—, Gerda Ekman, Gbg, 100:—, Alice Ekman, Gbg, 50:—, Leonore Odencrants, Borås, 50:—; genom jur. dr *Elsa Eschelsson*: Ida Hagströmer 10:—, Elsa Eschelsson 100:—, Signe Trygger 100:—; genom professor *Hammarsten*: Olof Hammarsten 100:—; genom redaktör *Henrik Hedlund*: Aug. Röhss, Gbg, 250:—; genom fru *Ellen Isberg*: L. F. 100:—, grefvinnan Carolina Lagergren, Tyresö, 20:—, Ellen Isberg 25:—, fru Hilma Odelberg 20:—, A. L—g 10:—, H. L. 10:—, H:ette R—d 10:—, A. W. W:t 10:—, H. M. 10:—, G. Adelsköld 10:—, W. H. 10:—, K. L. 5:—, K. H. 5:—, S. A. 5:—, A. W—n 2:—, Th. Wijkander 10:—; genom fru *Agathe von Koch*: H. Wachtmeister 50:—, H. H:son Wachtmeister 20:—, Sigrid Wachtmeister 10:—, Fabian De Geer 10:—, Louise Carleson 10:—, Aurore Wrede 20:—, Agnes Wrede 10:—, Augusta Neijber 25:—, Helge von Koch 10:—, Agathe von Koch 10:—; genom fröken *Selma Lagerlöf*: Selma Lagerlöf, Falun, 20:—; genom hof-fröken *Ebba Leijonhufvud*: Axel Ersson Leijonhufvuds familj 20:—, Ebba Leijonhufvud 25:—, Elisabeth von Essen 5:—, J. T. B. 50:—, H. Wachtmeister, Årup, 10:—, H. Munck 5:—, G. Nordenfelt 5:—, Th. Stierncrona 5:—, Sophie Sparre, Mariedal, 5:—, S. Leijonhufvud, Hvilsta, 3:—, L. Ehn 3:—, A. Palmstierna, Örebro 20:—, M. Silow 10:—, S. Fleetwood, f. Leuhusen 10:—, H. Wennberg, 10:—; genom förste hofmarskalken *Otto Printsöld*: Claes G. Norström 200:—, F. H. Bünsow 200:—; genom biskop *C. H. Rundgren*: Biskop Rundgren 15:—, Biskopinnan Rundgren 10:—, fru Nyström 2:—; genom friherrinnan *Ebba Tamm*: N. Nordenfelt 10:—, E. Tamm 10:—, A. Flensburg 10:—, Alice O. Wallenberg 20:—, Anna Bergensträhle 10:—, Amalia Wallenberg 10:—, Alice Thiel 10:—, Mathilda Sachs 10:—, Mathilda Börtzell 20:—; genom fil. dr *Lydia Wahlström*: Hedda Ahlin 5:—, S. Gyllencreutz 2:—, L. Rosenberg 1:—, H. Masreliez 1:—, E. Johansson 1:—, O. Pettersson 1:—, H. Hultdt 1:—, Maria Ahlin 2:—, F. Heurlin 1:—, B. Quensel 2:—, A. Schönmeyr 2:—, F. Eklund 2:—, E. Alexanderson 1:—, I. Alexanderson 1:—, H. Boivie 1:—, L. Wahlström 5:—, S. Hildebrand 1:—, E. Vorbeck 2:—, Th. Bran-

dell 2:—, E. Östrand 1:—, G. von Sydow 1:—, Anna Falk 5:—, Lotten Falk 5:—, C. Wahlström 2:—; genom fru *Inez Versteegh*: generalskan S. Warberg 10:—, fru Al. Kempe 3:—, fru S. Arnell 2:— fru I. Huss 2:—, fru A. Hammar 5:—; fru Gurli Dymling 5:—, fru G. Holmberg 3:—, fru I. Versteegh 100:—; genom prakt. läkaren *Karolina Widerström*: Karolina Widerström 100:—; genom generaldirektör *Stigfrid Wieselgren*: S. D'Orchimont 20:—, fru Maria Ekman, f. Lavonius, 600:—, fru Hanna Liljevåh 100:—, fru Fanny Francke 50:—, Anna Sundström 50:—, Elin Francke 50:—, Hedvig Francke 50:—, Alba Langenskiöld 50:—, Susen Rydberg 25:—, Gertrud Wieselgren 25:—; genom professor *Aug. Wijkander*: Jaquette Wijkander 10:—, Aug. Wijkander 15:—; genom fröken *Anna Wikström*: Hulda Wikström 100:—, Mathilda Wikström 25:—, E. Herrman 10:—, Hanna Edlund 10:—, Ebba Sundén 20:—, Sophie Wikström 100:—, Anna Wikström 200:—;

genom *Förbundets ombud i landsorten*:

genom fröken *Maria Munthe*, Ystad: fru Ljungström 5:—, Otto Ljungström 5:—, Elin Brüdiger 5:—, Salomon Smith 5:—, L. D. Kemner 5:—, Herman Gussing 5:—, Hjalmar Gussing 5:—, Gerda Lorenzen 5:—, Folke Wollmar 5:—, Alma Ringius 5:—, S. E. 3:—, Mathilda Wendt 5:—, Gr. 3:—, C. S. 2:—, Olga P:n 5:—, M. O. 2:—, Augusta Schultz 5:—; genom fru *Hilding Andersson*, f. *Bergenstråhle*, Vexjö: fru Agnes Lyberg 5:—, doktor och fru Gertrud Forsberg 10:—, fru Hilda Montelius 10:—, fru Åbla Lind 10:—, fru Anna Andersson 10:—, rektor H. Andersson 5:—, öfverstelöjtnant C. Bergenstråhle 10:—; genom fröken *Amanda Bergstedt*, Arboga: Hilda Lundborg 10:—, Anna Wettergren 10:—, Lisen Sörensen 5:—, M. Lundborg 5:—, J. Husberg 5:—, H. B. 5:—, H. v. P. 10:—, S. H. 1:—, B. M. 2:—, E. 2:—; genom fru *Andriette Florén*, Mariestad: Kerstin Grevilli 10:—; genom fröken *Elin Trybom*, Skara: M. Keyser 5:—, N. Ödberg 5:—, Hanna Linnarsson 5:—, Signe Linnarsson 5:—, N. A. Mathesius 5:—, A. J. Särnblad 5:—, M. Trybom 5:—, H. Hofling 5:—, Louise Frölich 1:—, Anna Juhlin 1:—, Augusta Holm 1:—, F. Dymling, 1:—, F. Torell 1:—, Augusta Dahlgren 1:—, Clara Wallmark 1:—, Hilma Bring 1:—, Sophie af Sillén 1:—, E. Trybom 1:50, Sophie Swensson 1:—, Ida Muhr 3:50; genom fröken *Marianne Osterman*, Lund: fröken Anna Rönström 2:—, fröken Ida Wallis 1:—, fröken Louise Engeström 1:— fru Maude Matton 2:—, fröken Marianne Osterman 1:—; genom fröken *Fanny Ekenstierna*, Mariefred: —y— 2:—, Henriette Rönquist 1:—, Jenny Ekström 2:—, F. E. 3:—, Alma Lind 5:—, H. Martin 10:—, Anna Fagerström 10:—, Ida Bergholm 5:—; genom fröken *Mathilda Abenius*, Västerås: Unda Bohman 0:25, Maria Holm 0:25, Beda Svanholm 0:25, Maria Svanbom 1:—, Emma Fröman 1:—, Signe Hammarskiöld 1:—, Elin Fernqvist 0:75, Amalia Johansson 0:50, Emilia Eriksson 0:25, Anna Lennmalm 0:25, Ingeborg af Billbergh 1:—, Görel Adelborg 1:—, Ebba Björnström 1:—, Anna Björnström 1:—, M. Abenius 1:50, Aug. Abenius 1:—, Ch. Wersäll 5:—, Gerda Uddén 1:—, Elin Karlsson 1:—, Mimmi Lindström 1:—, Hedda Luhr 1:—, Elna Dahlander 1:—, Marie-Louise Danielsson 1:—, Amelie Åkerman 1:—, Ellen Mossberg 1:—; genom fru *Siri Petrén*, Malmö: Siri Petrén 5:—, Hulda Herslow 5:—, L. E. Kruse 3:—, Annie Quiding 2:—, Anna Beijer 5:—, Karin Estelle 2:—, Hilma Frost 5:—, Agnes Beijer 5:—, Elisabeth Schmitz 2:—; genom fröken *Alma Scherdin*, Kristinehamn: Alma Scherdin 3:—, Aug. Tornblad 1:—, Sophie Lindström 1:—, Bet. 0:25, T. 0:25, Ida Odencrants 1:—, S. L. H. 0:50, Okänd 0:50, Olivia Wåhlin 0:25, Augusta Geijer 1:—, Okänd 1:—, Ant. Olsson 1:—, Agnes Holmberg 1:—, B:n 0:25, H. 0:50, B. 0:25, En 1:—, X 1:—, Anna Geijer 1:25, E. J. 0:25, Bqt 0:25, C:at A. F. 1:—, A. H. 0:50, C. Lalin 2:—, Ellen Sprakarn, Borås, 1:—, Okänd 0:25, N—g 0:50, A. 0:25; genom fröken *Frida af Sandeberg*, Sundsvall: fru Julia Arhusiander 5:—, fru Signe Enhörning 5:—, fru Lilly Nordling 5:—, fru Märta Edlund 5:—, fru Victor Svensson 10:—, fru Maria Wessén 5:—, fröken Helga Wessén 5:—, Levy Groth 5:—, H.

Hedberg 2:—, fru Chr. Blomberg 3:—, fru E. Adlerz 3:—, N. B. 5:—, B. 5:—, fru Anna Braathen 10:—, fru Lydia Johansson 5:—, fru Dagmar Åslund 5:—, fru Lina Thuresson 2:—, Ernst N. Grenander 5:—, fr. Linda Edström 5:—, fru Marianne Barth, Svartvik, 5:—, fru Anna Knaust 5:—, Maria Andersson 5:—, Ina Johansson 3:—, Anna Cornell 10:—, A. J:n 1:—, fru Selma af Sandeberg 10:—, fr. Anna Hedberg 5:—, John Blomquist 3:—, fröken Karin Veitser 10:—, fr. Frida af Sandeberg 15:—, E. Ahlberg 20:—, E. Berggren 10:—, Johanna Ruuth 3:—, Alma Olson 5:—, Sv. af Sandeberg 10:—, J. D. 5:—, H. och A. A-n 10:—, F-m 5:—, Maria Bergh 5:—, Ella Dahlman 5:—, H. Åslund 10:—, Richard Rönne 10:—, Mirjam Holmlin 5:—, Elin Franzén 5:—, E. Ekehorn 10:—, Elin B. 10:—, A. Westerberg 5:—; genom fröken *Ellen v. Sydow*, Halmstad: Maria Hult 2:—, Elin Hallengren 1:—, Stendahl 1:—, E. S. 1:—; genom fru *Augusta Grape*, Umeå: Selma Edström 1:—, Dina Thorssén 1:—, Carin Nordin 2:—, Johanna Grundberg 1:—, Otil Aretædius 1:—, Gust. Frykholm 2:—, Helena Timelin 2:—, Margret Boström 1:50, Anna Johanson 3:—, Augusta Berselius 1:—, Freja Coos 1:—, E. G. 1:—, Alma Bergner 5:—, Edla Landström 1:—, Mary Bergmark 1:—, Celina Lundström 1:—, Karl Holmgren 0:50, Karl Lind 1:—, Maria Forsberg 1:—, Ingeborg Hallgren 1:—, Esther Olsson 1:—, Sigrid Bernstam, 1:—, Amelie Berghmark 1:—, Joh. Ramström 1:—, Stina Nilsson 1:—, Maria Domeij 0:50, Karl Andersson 1:—, Callander 1:—, Maria Boström 1:—;

genom lista utlagd å Stockholms Intecknings-Garanti-Aktiebolag:

J. M. Juhlin 25:—, A. E. Rödin 10:—, Otto Heilborn 25:— P. S. Bocander 10:—, P. Sundahl 10:—, W. Hagberg 10:—, H. B. 10:—, J. S. L. Lindberg 10:—, E. Hallquist 5:—, E. de Laval 10:—, C. L. 10:—, B. M. Mac Kelvie 25:—;

genom friherrinnan *Ebba Åkerhielm*: Ebba Åkerhielm 100:—, H. v. K. 10:—, A. P. K. 10:—; genom friherrinnan *Louise Falkenberg*: Louise Falkenberg 50:—; genom öfverstinnan *Gurly Lovén*: Gurly Lovén 25:—, Edv. Cederlund 25:—, C. A. Weber 25:—.

Summa kr. 8,346:50.

Den af vänner till Fredrika-Bremer-Förbundet igångsatta insamlingen för en minnesfond, med ändamål att befrämja Förbundets verksamhet, utvisar alltså, som af ofvanstående redovisning framgår, till dato en summa af 8,346 kr. 50 öre. Samtidigt med att inbjudarna uttala sin tacksamhet för de redan infutna gåfvorna, önska de få tillkännagifva, att alla listor ännu icke äro indragna, hvarföre tillfälle fortfarande erbjudes dem, som önska medverka till det goda ändamålet, att lämna sina bidrag.

Slutredovisning kommer under loppet af nästkommande år att publiceras så väl i Dagny som i de större dagliga tidningarna.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM
Lager af **Sybehör & Modevaror**
OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

STUDENTER, äfven kvinnliga, som önska inträde på apotekarebanan, erhålla anvisningar till elevplatser, om de hänvända sig till Pharmaceutiska föreningens platsbyrå, Sthlm.

G. 126843

Froms Velocipeder

Obs.! — **äro utmärkta** och af alla, som använda dem, mycket omtyckta för deras stora **hållbarhet** och **stadiga, lätta gång.**

PER FROMS Velocipedfabriks Aktiebolag

(Kongl. Hofleverantör)
STOCKHOLM, Mäster-Samuelsgatan 34.

Från Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition hafva utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande *nyheter*:

Lönnkammaren. En berättelse från reformationstiden i England af *L. Pocklington*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75.

Berättelser för folket. Elfte häftet. Af *A. Vollmar*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Bibliotek för de unga: N:o 113. *Kerstin, Anna och lille Lasse* af *Runar Alm*. 15 öre.

Frälsarens klappande på människohjärtat. Öfversättning från tyskan af *Kyrkoherden N. J. Thunblad*. Häft. 60 öre, kart. 90 öre.

Är Kristus ofelbar och bibeln sann? Vår tids brännande dubbel fråga af *Hugh Mac Intosh*. Häft 1 kr.

Sådd på Guds åker. Predikningar, hållna i Blasieholmskyrkan af Hofpredikanten *Fr. Hammarsten*. Häft. 1—4 å 50 öre.

De trognas andliga skattkammare af *Stefan Prätorius*, pastor i Salzwedel. Inb. 3 kr.

MUSIK.

Trösten mitt folk! Es. 4: 1—2. Duett för sopran och baryton med piano- eller orgelharm-ackompagnement af *Joël Blomqvist*. Häft. 75 öre.

Den som vinner. Sång för en röst med pianoackompagnement af *Joël Blomqvist* till ord af *C. D. af Wirsén*. Häft. 75 öre.

De stora högtiderna. Jul-, Påsk- och Pingstsånger. Ord och musik af *Joël Blomqvist*. Häft. 1 kr.

Tio andliga sånger för blandad kör och manskvartetter, dels komponerade, dels arrangerade af *Olof Holmberg*. Häft. 1 kr.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prishelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Anmälan.

Dagny utkommer **1902** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Trots alla anfall, som i konkurrensyfte riktats mot

V A D E M E C U M,

hafva dock nedanstående utlåtanden icke kunnat vederläggas.

Utdrag ur intyg af Professor E. Almquist:

— — — — — Detta *Vademecum* har alltså en mycket kraftig bakteriedödande verkan och *öfverträffar i detta hänseende den i handeln befintliga koncentrerade stomatolen.* *) — — — — —

Stockholm den 14 Maj 1897.

E. Almquist, Prof. i Hygien vid K. Karol. Inst.

Utdrag ur intyg af Professor Olof Hammarsten:

— — — — — uti ifrågavarande recept ingår ett kraftigt antiseptiskt medel, men icke något för hälsan skadligt ämne. — — — — —

Upsala den 2 Januari 1897.

Olof Hammarsten.

Utdrag ur intyg af Doktor Germund Wirgin:

1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel Kolerabakterien på 1 min.,	Difteribacillen på 2 min.
Dentolin	» » » » » 1 » » » 3-4 »	
Gahnelit	» » » » » 1 » » » 4 »	
Stomatol	» » » » » 1-2 » » » 4 »	
Azymol	» » » » » ej på ½ tim., » » » ej på 1 tim.	
Aseptol	» » » » » ej på 24 tim., » » » ej på 24 tim.	

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin.

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

*) Kursiveringen af annonsören.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11-4.

Allm. tel. 48 16.